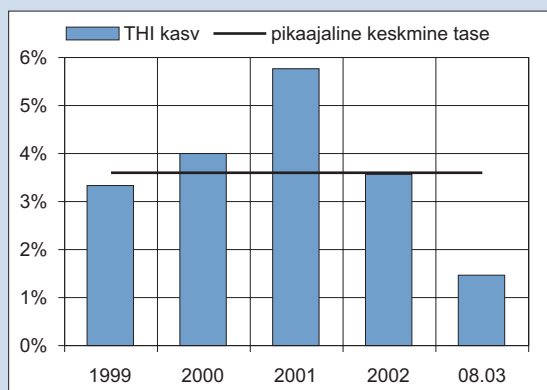

TAUSTINFO

KAS INFLATSIOONITASE ON LIIGA MADAL?

Eesti inflatsioonimäär on viimaste aastate jooksul pikaajalisest keskmisest tasemest suhteliselt palju erinenud (vt joonis 1). Ka 2003. a I poolal toimunud tarbijahindade kasvumäärade enam kui kahekordne alanemine 2002. aasta näitajaga võrreldes tekitab küsimusi selle protsessi põhjustest ja tulevikuväljavaadetest.

Joonis 1. Tarbijahindade aastakasv

Võrreldes lähiajaloo inflatsioonilist arengut käesolevaga, võib esile tuua mitmeid kokkulangevusi, aga ka erinevusi.

Tsükliline kõikumine aastatel 1999–2000. Esimest korda koges Eesti pikaajalisest keskmisest tasemest allapoole jäävat hinnakasvu 1999. aastal, mil inflatsioonimäär langes 1998. a 8,2%lt 3,3%ni. See oli suuresti majanduslangusest tingitud ning käsitletav tsüklilise arenguna. 2000. aastal toimus vastupidine tendents: tootja-, ekspordi- ja impordihindade langus asendus tõusuga ning tarbijahindade kasv jõudis taas tasakaaluliseks peetava tasemeni.

2001 – ühekordsed ja ajutised välistegurid. Edaspidi kiirenes inflatsioon veelgi, ületades 2001. aastal tasakaaluliseks peetava taseme pea kahekordselt. Enamjaolt olid selle põhjusteks välistegurid. Eesti ekspordi ulatuslik ümberorienteerumine arenevatelt turgudele arenenud turgudele tõi kaasa ekspordihindade märgatava tõusu, mil ekspordihindade kasv ületas isegi kodumaiste hindade kasvu (ühekordne efekt).

Samaaegselt kiirenes ka impordihindade kasv (naftasaaduste kallinemine ja USA dollari kursi tõus maailmaturul), mis kandus teatud viitajaga üle ka Eesti hindadesse, põhjustades inflatsiooni kiirenemist (see oli kestvam, kuid siiski ajutise iseloomuga efekt).

2002 – tasakaalulisele tasemele lähedane areng.

Ajutiste tegurite, nagu toiduainete ja kütuse hinnad ning dollari kurss, mõju vaibumisel jätkus hindade ühildumine 2002. aastal enam-vähem keskmise kiirusega. Kuigi keskmine inflatsioonitempo oli tasakaalulisele tasemele lähedane, ei saa sama öelda kõikide tarbijahinna komponentide kohta. 2002. aastal nõrgenes toiduainete ja nafta hinnaga seonduv väline hinnasurve, kodumaine surve aga tugevnes. Suletud sektori hindade kasv tingis 53% tarbijahindade aastakasvust, mis on ligi kaks korda suurem nende osatähtsusest ostukorvis. 2001. aastaga võrreldes oli 2002. a inflatsioonimäära alanemine pea täiel määral tingitud avatud sektori hindadest – toiduainete hinnakasvu aeglustumisest ja kütuse hinna odavnemisest –, mida ühe tegurina võimendas ka euro kursi tõus USA dollari suhtes.

2003 – erakordselt madal näitaja, ajutised välis- ja sisetegurid. Viimase kaheksa kuu analüüsi põhjal võib väita, et käesoleval aastal jätkunud inflatsioonitempo veelgi suurem aeglustumine ei ole jätkusuutlik ning on ajutiste tegurite kokkulangevuse tagajärg.

Kordunud on kolm aastat tagasi toimunud tendents, mil impordi- ja töötleva tööstuse hindade deflatoorne surve (mitte ainult hinnakasvu aeglustumine, vaid isegi hindade alanemine) põhjustas ka tarbijahindade kasvu aeglustumist. See protsess on eelkõige seotud nõrgenenud välisõudlusega, mis sisehindades väljendub eelkõige toidukaupade odavnemises.

Tänu toidukaupade suurele osatähtsusele eratarbija ostukorvis (koos alkoholsete jookide ja tubakatoodega 33%) on nende hindade kõikumise mõjuulatus kogu THI näitajas suhteliselt suur. Toiduainete ajutine odavnemine põhjustas 2003. aastal tarbijahindade kasvumäära alanemise 1,5 protsendipunkti võrra

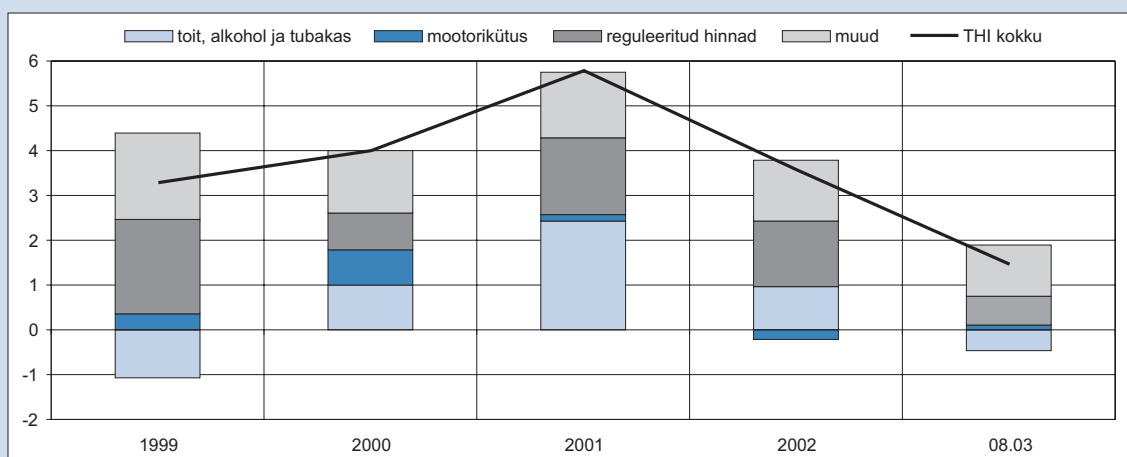
(2002. aastaga võrreldes). Samas ei ole toidukaupade odavnemine püsiv ja asendub 2004. aastal kliimaatilistest jmt tingimustest sõltuvalt enam või vähem kiirema kallinemisega.

Ajutiste šokkide hulka kuulub tavapäraselt ka mootorkütuse kallinemine/odavnemine, mis sõltub kõikumistest maailmaturul ning mille mõju teistele hindadele kujuneb vastavalt majanduse sõltuvusele välismaisest kütusest. Käesoleval aastal ei ole Eestis siiski kaheksa kuu kokkuvõttes selles osas erilisi muutusi toimunud ning kütuse hinna mõju on jäänud neutraalseks¹.

Tavapärasest väiksem on olnud ka riiklikult reguleeritavate hindade mõju (vt joonis 2). 2003. a esimese kaheksa kuuga kallinesid reguleeritud hinnad aasta arvestuses vähem kui 4%, s.o üle kahe korra aeglasmalt kui 2002. aastal. Ehkki pikaajaliselt on hüviste

keskmine hinnatõus pidev, on reguleeritud hindade eripäraks see, et nende abil muudetakse hüviste hindu pikemate ajavahemike järel ehk diskreetselt, kusjuures diskreetsus on tingitud administratiivsetest põhjustest (nagu näiteks poliitiline tsükkel).

Huvipakkuv on, et nende tarbijahinna komponentide, millest on välja arvatud toit, kütus ja reguleeritud hindadega hüvised (44% ostukorvist), hinnatõus ei ole 2003. aastal eriti aeglustunud. Seetõttu on ka järgmisel aastal oodata inflatsiooni kiirenemist, sõltumata Euroopa Liitu astumisega seotud ühekordsest šokist. Toidu- ja kütusehindade mõõduka kallinemise tingimustes ning vahetuskursi enam-vähem neutraalse dünaamika korral, millele lisandub reguleeritud hindade tõstmise (esialgse kava kohaselt 8–10%), tähendab see 2004. aastaks 4%ni ulatuvat inflatsiooni, mida võivad veelgi kergitada ühekordsed fiskaalpoliitilised meetmed (nt mõnede maksumäärade korrigeerimine).

Joonis 2. Komponentide mõjuulatused THI kasvus (protsendipunktides)

Kokkuvõttes võib öelda, et kuigi lühiajaliselt olid inflatsioonimäärad väga erinevad, ei peegeldanud see hinnaühildumise toimetehhanismi muutumist. Ka käesoleva aasta madal näitaja on ajutiste tegurite kokkulangevuse, mitte aga ühildumis-

tingimuste muutumise tagajärg. Selles kontekstis puudub vajadus pikaajalise keskmise hinnakasvu taseme (mis on nt liitumiseelse majandusprogrammis hinnatud ligi 3,5%liseks) ümberhindamiseks.

¹ Samas aga oli kütuse hinna dünaamika maailmaturul peamiseks prognoosidest kõrvalekaldumiste põhjuseks. Näiteks Eesti Panga kevadises prognoosis eeldati seoses sõjategevuse ohu suurenemisega kütuse võimalikku kallinemist, tegelikult aga kütuse hind sõja kiire lõpu tulemusena hoopis alanes.